

บทความวิจัย

**แนวคิดที่ว่าด้วยกฎหมายที่เป็นเครื่องมือของรัฐควบคุมคนในสังคม : มุมมอง
เชิงลบและเชิงบวก***

**The Considerations on Law as Government Instrument of
Controlling People in Society: Positive and Negative Outlooks**

สิทธิกร ศักดิ์แสง¹

Sitthikorn Saksang²

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี 272 หมู่ 9 ตำบลขุนทะเล
อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี 84100. E-mail: ssaksang@gmail.com

อภิรดี กิตติสิธิโช³

Abhiradi Kittisiddho⁴

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี 272 หมู่ 9 ตำบลขุนทะเล
อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี 84100. E-mail: abhiradi@gmail.com

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิจัย เรื่อง “ปัญหาที่และลำดับขั้นทางกฎหมายที่เป็นเครื่องมือ
ของรัฐควบคุมคนในสังคมภายใต้บทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560”
รายงานวิจัยเสนอต่อมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, 2562.

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สิทธิกร ศักดิ์แสง อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ
สุราษฎร์ธานี

² Assistant Professor Sitthikorn Saksang Lecturer in Law, Faculty of Law,
Suratthani Rajabhat University

³ อาจารย์อภิรดี กิตติสิธิโช อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

⁴ Miss Abhiradi Kittisiddho Lecturer in Law, Faculty of Law, Suratthani Rajabhat
University

บทคัดย่อ

แนวคิดทางกฎหมายของมาร์กซิสต์ นับว่าเป็นทฤษฎีที่แสดงออกถึงแนวคิดของคนที่ออกกฎหมายมาเพื่อผลประโยชน์ และปกป้องผลประโยชน์ของพวกที่มีอำนาจปกครอง หรือเป็นแนวคิดที่ว่า “กฎหมายเป็นเครื่องมือที่ออกกฎหมายมาเพื่อชนชั้นสูงที่มีอำนาจออกกฎหมาย” เป็นแนวคิดที่เป็นมุมมองเชิงลบพัฒนาการทางกฎหมายที่เป็นเครื่องมือของรัฐ หรือความผันผวนของการตีความบทบาทของกฎหมายที่เป็นเครื่องมือของรัฐควบคุมคนในสังคมในค่ายสังคมนิยมที่เริ่มจากภาพลักษณ์ของกฎหมายในเชิงลบอันเป็นทฤษฎีแนวคิดมาร์กซิสต์ดั้งเดิม ซึ่งกลายเป็นสังคมชาวดัตช์เสื่อมเสียพลัง ความชอบธรรมทางปัญญา และเปลี่ยนมาในเชิงบวก คือ การยอมรับคุณค่าทางกฎหมายที่เป็นเครื่องมือของรัฐควบคุมคนในสังคม หรือนั้นการรักษาความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมายมากขึ้น

ส่วนแนวคิดนิติศาสตร์เชิงสังคมวิทยา เป็นแนวคิดที่เน้นบทบาทความสัมพันธ์ของกฎหมายต่อสังคม โดยเน้นไปที่การตรากฎหมายเพื่อแก้ไขปัญหาสังคมต่าง ๆ (Social legislation) ซึ่งมีความมุ่งมั่นที่จะใช้ หรือมุ่งมั่นที่จะผลักดันให้กฎหมายที่เป็นเครื่องมือของรัฐควบคุมคนในสังคมเป็นกลไกในการแก้ปัญหาสังคมในเชิงบวก

ผู้เขียนเห็นว่า เราควรเน้นเอาแนวคิดอันเป็นธรรม ภายใต้จิตสำนึกของตนเอง และแนวความคิดที่มองโลกในแง่บวก โดยเฉพาะแนวคิดของโรสโค พาวด์ (Roscoe Pound) ซึ่งมองว่า การใช้กฎหมายที่เป็นเครื่องมือของรัฐควบคุมคนในสังคมและแก้ไขปัญหาสังคม เพื่อการระงับความไม่เป็นธรรม จะเป็นประโยชน์ต่อสังคมไทยได้ในอนาคต

คำสำคัญ: กฎหมายที่เป็นเครื่องมือของรัฐควบคุมคนในสังคม, แนวคิดทางกฎหมายของมาร์กซิสต์, แนวคิดนิติศาสตร์เชิงสังคมวิทยา, มุมมองเชิงลบและเชิงบวก

Abstract

Marxist theory of law is the doctrine representing thoughts of legislators who enact laws for authorities' benefit and advantage protections in other words, "law enforced as the instrument for upper-class people who hold power". This doctrine constitutes a negative outlook on the development of law as the governing instrument. There are variabilities in interpretations of the law as the governing instrument of controlling people in society based on the doctrine of Socialism. According to the study, it was found that the doctrine began with the image of negative law which was the orthodox Marxist theory reflecting on the society which lost the intellectual legitimacy. Subsequently, it was transformed into the image of positive law which meant the recognition of the value of law as the governing instrument of controlling people in society or greater stress on maintaining the supremacy of law.

Nevertheless, the Sociological Jurisprudence theory is the doctrine placing a strong emphasis on the importance of legal relationship to society. It heavily stresses the social legislation reflecting absolute determination to adopt or promote law as the governing instrument of controlling people in society.

According to the study, it was found that this doctrine was the mechanism of positive social issues solutions. The author suggests that justified thoughts based on one's self-consciousness and optimistic thoughts should be adopted, in particular, Roscoe Pound's optimism view which believes that the implementation of the law as the government instrument of controlling people in society and solving social issues to fight against injustice would benefit Thailand's society in the future.

Keywords: Law as Government Instrument of Controlling People in Society, Marxist Theory of Law, Sociological Jurisprudence, Positive and Negative Outlooks

ความนำ

บทความเรื่อง “แนวคิดด้วยกฎหมายที่เป็นเครื่องมือของรัฐควบคุมคนในสังคม : มุมมองเชิงลบและเชิงบวก” เกิดจากที่ผู้เขียนได้ดำเนินการเขียนวิจัย เรื่อง “ปัญหาที่และลำดับชั้นทางกฎหมายที่เป็นเครื่องมือของรัฐควบคุมคนในสังคมภายใต้ บทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560” และผู้เขียนเห็นว่า เป็นเรื่องหนึ่งที่น่าสนใจที่ควรนำมาเผยแพร่ในการทำความเข้าใจในมุมมองกฎหมายที่เป็นเครื่องมือของรัฐควบคุมคนในสังคมในเชิงลบ ตามแนวคิดของมาร์กซิสต์กับมุมมองกฎหมายที่เป็นเครื่องมือของรัฐควบคุมคนในสังคมในเชิงบวก ตามแนวคิดของนิติศาสตร์เชิงสังคมวิทยา

เมื่อมนุษย์ต้องอยู่ร่วมกันเป็นสังคมโดยรวมตัวแบบชุมชน และรวมตัวแบบสมาคมผูกพันอยู่ติดกับดินแดนส่วนใดส่วนหนึ่งของโลก และมนุษย์ปรารถนาที่จะสนองตอบความต้องการของตนและปกป้องรักษาตน ก็จำเป็นต้องมี “กฎ” “กติกา” ของมนุษย์ที่จะต้องอยู่ร่วมกันในสังคม ภายใต้สภาพแวดล้อมทางสังคม และเงื่อนไขทางสังคม⁵ อันก่อให้เกิด “กฎเกณฑ์ที่เป็นกฎหมาย” ขึ้นมา ถ้าไม่มีกฎหมาย คนในสังคมก็จะทำอะไรตามอำเภอใจของตนเกิดความสับสนวุ่นวาย สังคมก็ไม่อาจอยู่เป็นสุขได้ จึงต้องมีการกำหนดกฎเกณฑ์ที่เป็นกฎหมายขึ้นมา เพื่อให้สังคมนั้นเป็นระเบียบเรียบร้อย⁶ ถ้าเรามองถึงสังคมใดสังคมหนึ่งจะเห็นได้ว่า คนในสังคมนั้นสามารถกำหนดกฎเกณฑ์ที่เป็นกฎหมาย

⁵ จุลกิจ รัตนมาศทิพย์, ฎีกามหาชน เล่ม 1 วาทกรรมว่าด้วยสังคม กฎหมายและความยุติธรรมในประเทศไทย, (กรุงเทพฯ: ทลอ แอนด์ เล้ง พับลิชชิ่ง, 2551), 21.

⁶ โภคิน พลกุล, เอกสารประกอบการสอนวิชาหลักกฎหมายมหาชน, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2528), 8.

เพื่อบังคับใช้คนในสังคม ถึงอย่างไรก็ตาม คนในสังคมอาจแบ่งได้เป็น 2 กลุ่มด้วยกัน คือ กลุ่มผู้ปกครองกับกลุ่มผู้อยู่ใต้ปกครอง ดังนั้น กติกาของสังคมจะต้องออกมาจากบุคคล 2 กลุ่มนี้ โดยกติกาส่วนใหญ่จะมาจากกลุ่มผู้ปกครองซึ่งเป็นผู้มีอำนาจตามกฎหมายที่เป็นเครื่องมือของรัฐที่ควบคุมคนในสังคม และถือว่าเป็นผู้มีอำนาจปกครองในฐานะ “**รัฐอธิปไตย**” (อำนาจปกครองสูงสุด) ใช้อำนาจอธิปไตยของรัฐ ผ่านทางกฎหมายภายใต้การปกครอง “**หลักนิติรัฐ**” (Legal State) และ “**หลักนิติธรรม**” (The Rule of Law)⁷

ดังนั้น กฎหมายจึงเป็นเครื่องมือของรัฐอย่างหนึ่งในการควบคุมคนสังคม ในนามของรัฐ ทั้งนี้ โดยมีแนวคิดทฤษฎีที่สนับสนุนรองรับเรื่องดังกล่าวอยู่ 2 ทฤษฎี คือ แนวคิดทฤษฎีมาร์กซิสต์ และแนวคิดทฤษฎีนิติศาสตร์เชิงสังคมวิทยา ซึ่งจะนำมาอธิบายถึงปัญหารากฐานที่ว่าทำไมจึงต้องมีกฎหมาย หรืออาจไม่จำเป็นต้องมีกฎหมายอันเป็นเครื่องมือของรัฐควบคุมคนในสังคม ดังต่อไปนี้

1) แนวคิดทฤษฎีกฎหมายของมาร์กซิสต์ : มุมมองกฎหมายเชิงลบ

ทฤษฎีกฎหมายของมาร์กซิสต์ (The Marxist Theory of Law) นับว่า เป็นทฤษฎีที่แสดงออกถึงแนวคิดของคนที่ออกกฎหมายมาเพื่อผลประโยชน์และปกป้องผลประโยชน์ของพวกที่มีอำนาจปกครองหรือ เป็นแนวคิดที่ว่า “**กฎหมายเป็นเครื่องมือที่ออกกฎหมายมาเพื่อชนชั้นสูงที่มีอำนาจออกกฎหมาย**” ผู้ก่อตั้งสำนักนี้ คือ คาร์ล มาร์ก เกิดเมื่อ 5 พฤษภาคม ค.ศ. 1818 ที่ปรัสเซีย พ่อเป็นทนายความเชื้อสายยิวที่มีฐานะดี คาร์ล มาร์ก จบปริญญาเอกด้านปรัชญาจากมหาวิทยาลัยเจนา ในช่วงวัยหนุ่มนั้น คาร์ล มาร์ก ได้รับอิทธิพลจากแนวความคิดกฎหมายธรรมชาติ แต่เมื่องานหนังสือพิมพ์ของ คาร์ล มาร์ก โดนระงับทำให้แนวความคิดของเขาได้แปรเปลี่ยนไปจากการสนับสนุนรัฐบาลปรัสเซียกลายมาเป็นการต่อต้านการกระทำของรัฐบาลปรัสเซีย โดยคาร์ล มาร์กให้ความสำคัญของกฎหมายในแง่เป็น “**บรรทัดฐานเชิงคุณค่า**” (Normative Approach

⁷ สิทธิกร ศักดิ์แสง, *หลักกฎหมายมหาชน*, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพฯ: นิติธรรม, 2557), 214.

to law) ซึ่งเป็นลักษณะของการยอมรับความสำคัญของกฎหมายธรรมชาติ จากประสบการณ์ชีวิตและพัฒนาการทางปัญญาที่เพิ่มมากขึ้นตามวัยของ คาร์ล มาร์ก ประกอบกับการหันมาทุ่มเทสนใจศึกษาเรื่องเศรษฐกิจ ตลอดจนได้เข้าร่วมในปฏิบัติการที่เป็นจริงต่าง ๆ ในการเปลี่ยนแปลงสังคม แนวคิดทางปรัชญาและการเมืองของคาร์ล มาร์กในระยะหลังได้เปลี่ยนแปลงไปเข้าสู่ลักษณะความคิดแบบ “สสารธรรม” (Materialism) โดยเน้นการเข้าสู่ปัญหาในแง่ “รูปธรรมทางเศรษฐกิจ” มากกว่า “การวิจารณ์หรือเข้าสู่ปัญหาในเชิงปรัชญา” แบบเดิม

1.1) แนวคิดทฤษฎีของมาร์กซิสต์กับการมองกฎหมายที่เป็นเครื่องมือของรัฐควบคุมคนในสังคมเชิงลบ

เมื่อพิจารณาศึกษาถึงงานเขียนต่าง ๆ ของมาร์กซิสต์ และต่อมาได้ทำให้นักทฤษฎีมาร์กซิสต์รุ่นหลังจำนวนหนึ่ง ได้วิเคราะห์สรุปแนวคิดเกี่ยวกับธรรมชาติหรือบทบาทของกฎหมายออกอยู่ 3 ประการ ดังนี้⁸

1.1.1) กฎหมายเป็นผลผลิตหรือผลสะท้อนของโครงสร้างทางเศรษฐกิจหรือเงื่อนไข

กฎหมายเป็นผลผลิตหรือผลสะท้อนของโครงสร้างทางเศรษฐกิจ หรือเงื่อนไขนี้ เป็นผลของการตีความ “ทฤษฎีสสารธรรมประวัติศาสตร์” ของ คาร์ล มาร์ก ซึ่ง “สสารธรรมประวัติศาสตร์” (Historical Materialism) หมายถึง การปรับใช้หลักสสารธรรมประติการเข้ากับการศึกษาพัฒนาการของสังคม หรือประวัติศาสตร์ของมนุษย์ เป็นการอธิบายความเคลื่อนไหวขัดแย้งเปลี่ยนแปลงของโลก หรือของสังคมตามความจริงที่ปรากฏ⁹ โดยถือว่า ความคิดของมนุษย์และบรรดาสถาบันต่าง ๆ ในสังคม (รวมถึงกฎหมาย, ศีลธรรม, การเมือง, อุดมการณ์) เป็นเสมือน “โครงสร้างส่วนบนของสังคม”

⁸ จรัญ โฆษณานันท์, นิติปรัชญา, พิมพ์ครั้งที่ 16, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2550), 280-294.

⁹ สถาบันวิทยาศาสตร์สังคม, ชุมปัญญาของ ปรีดี พนมยงค์, (นนทบุรี: สถาบันวิทยาศาสตร์สังคม, 2544), 1-2.

(Super Structure of Society) ที่เป็นผลผลิต หรือถูกกำหนดโดยส่วนใหญ่จากรากฐานทางวัตถุและเทคโนโลยีซึ่งแน่นอน กล่าวคือ เศรษฐกิจ หรือความสัมพันธ์ทางการผลิต เป็นเสมือน “โครงสร้างส่วนฐาน (ส่วนล่าง) ของสังคม” (Infrastructure of Society) และพลังจูงใจให้มีการเปลี่ยนแปลงสังคม (สังคมที่ยังเป็นรัฐหรือมีการปรากฏตัวของรัฐบาล) คือ การต่อสู้ของชนชั้นที่เป็นปรปักษ์กัน อันเนื่องจากความขัดแย้งทางวัตถุหรือเศรษฐกิจ¹⁰ โดยถือว่า บรรดารูปการทั้งหลายซึ่งเป็นเรื่องจิตสำนึกของมนุษย์ในเรื่องการเมือง สังคม ศาสนา วัฒนธรรม หรือกฎเกณฑ์ทางสังคมต่าง ๆ ล้วนถูกกำหนดโดยระบบการผลิตหรือระบบเศรษฐกิจ¹¹

จากแนวคิดที่ว่า กฎหมายเป็นผลผลิตหรือผลสะท้อนของโครงสร้างทางเศรษฐกิจหรือเงื่อนไข ดังที่ได้อธิบายมาแล้ว ผู้เขียนมองว่า “เงื่อนไขทางเศรษฐกิจเป็นตัวเข้ามากำหนดความเป็นไปหรือตัวธรรมชาติที่เป็นจริงของกฎหมายในแต่ละยุคแต่ละสมัย” กฎหมายที่เป็นเครื่องมือของรัฐควบคุมคนในสังคมในแง่นี้จึง “ไม่ใช่เป็นเรื่องของกฎหมายธรรมชาติ” ซึ่งโต้แย้งกฎหมายธรรมชาติ “ไม่ใช่เป็นเรื่องของเจตจำนงของรัฐอธิปัตย์ที่เป็นอิสระ” โต้แย้งแนวคิดปฏิฐานนิยมของ จอห์น ออสติน ในฐานะผู้มีอำนาจออกกฎหมาย แต่ “เป็นเจตจำนงรัฐอธิปัตย์ที่ยังอยู่ภายใต้สิ่งที่เงื่อนไขทางเศรษฐกิจหรือโครงสร้างทางเศรษฐกิจ” อีกชั้นหนึ่งซึ่งมีข้อพิจารณาศึกษาเปรียบเทียบกับความคิดแบบกฎหมายธรรมชาติ¹² กฎหมายธรรมชาตินั้นไม่ได้กล่าวถึงเรื่องเกี่ยวกับโครงสร้างทางสังคม หรือรูปธรรมเกี่ยวกับความเป็นจริงของสังคมว่าสัมพันธ์กับธรรมชาติของกฎหมายอย่างไร ส่วนความคิดปฏิฐานนิยม¹³ นั้น อาจจะมองกฎหมาย

¹⁰ George Novack, *Polemics in Marxist Philosophy*, (New York: Monard Press), 312-312.

¹¹ โปรดตุรยละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวความคิดเรื่อง “สสารธรรมประวัติศาสตร์” หรือในบางสำนักเรียกว่า “วัตถุนิยมวิภาษ” และ “วัตถุนิยมประวัติศาสตร์” อ้างถึงใน สถาบันวิทยาศาสตร์สังคม, *ขุมปัญญาของ ปรีดี พนมยงค์*, (นนทบุรี: สถาบันวิทยาศาสตร์สังคม, 2544).

¹² จรัญ โฆษณานันท์, *สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดน*, (กรุงเทพฯ: นิติธรรม, 2554). 89.

¹³ จรัญ โฆษณานันท์, *นิติปรัชญา*, 27-95.

ในแง่ข้อเท็จจริง คือ รัฐชาติปิตัย, อำนาจอธิปไตย, ระบบกฎหมายที่เป็นเครื่องมือของรัฐควบคุมคนในสังคม แต่ไม่ได้มองว่าเบื้องหลังของรัฐชาติปิตัย คืออะไร เบื้องหลังของระบบกฎหมายที่เป็นเครื่องมือของรัฐควบคุมคนในสังคมนั้นมีอะไรเป็นตัวอิทธิพล แต่แนวคิดมาร์กซิสต์การสะท้อนให้เห็นความเชื่อในปรัชญา “แบบนิยัตินิยมทางเศรษฐกิจ” (Economic Determinism) หรือ “เศรษฐกิจกำหนด” อันเป็นปรัชญาความเชื่อว่า “เงื่อนไขทางเศรษฐกิจหรือผลประโยชน์ของตัวเองในเชิงเศรษฐกิจเป็นตัวกำหนดตัดสินใจการกระทำของปัจเจกชนในเรื่องการเมืองโดยตรง” เป็นการมองลักษณะด้านเดียวว่า “กฎหมาย (ในฐานะส่วนหนึ่งของโครงสร้างส่วนบน) เป็นสิ่งที่ถูกกำหนด (ฝ่ายเดียว) โดยเศรษฐกิจ” ซึ่งนับว่า เป็นจุดเปราะบางหรือจุดอ่อนของกลุ่มแนวคิดมาร์กซิสต์¹⁴

1.1.2) กฎหมายเป็นเสมือนหนึ่งเครื่องมือหรืออาวุธที่ชนชั้นปกครองสร้างขึ้นเพื่อปกป้องอำนาจของตนหรือกฎหมายเป็นเครื่องมือกดขี่ของชนชั้นปกครอง

ความคิดนี้เป็นที่เชื่อยอมรับในหมู่ของพวกที่มีความคิดแบบสังคมนิยม (ซึ่งเป็นข้อสรุปค่อนข้างแข็งกร้าว) บทกวีสำคัญของนาย “ภูติ”¹⁵ ที่ว่า “...ชนชั้นใดเขียนกฎหมาย ก็แน่วไซ้เพื่อประโยชน์ของชนชั้นนั้น...” ซึ่งเป็นบทกวีที่คุ้นหูต่อบุคคลหรือนักกฎหมายที่สนใจแนวคิดแบบสังคมนิยม และน่าเชื่อถือว่ามีบุคคลจำนวนมากไม่น้อยที่ยึดมั่นอย่างจริงจัง การที่กลุ่มมาร์กซิสต์ได้สรุปจากถ้อยคำของ คาร์ล มาร์ก ที่กล่าวสั้น ๆ ในเชิงข้อสังเกตหรือวิจารณ์กฎหมายของฝ่ายนายทุน ทำให้เกิดข้อสรุปทางทฤษฎีกฎหมายที่เป็นเครื่องมือของรัฐควบคุมคนในสังคม จากนักทฤษฎีมาร์กซิสต์ทั่วไปว่า “กฎหมาย คือ เครื่องมือกดขี่ทางชนชั้นหรือกฎหมายเป็นเพียงการแสดงออกซึ่งเจตจำนงของชนชั้น

¹⁴ กาญจนา แก้วเทพ, “พัฒนาความคิดมาร์กซิสต์ในศตวรรษที่ 20 : สำนักแฟรงเฟิร์ต,” *วารสารเศรษฐกิจการเมือง* 4, ฉ.1 (กันยายน 2527): 74-87.

¹⁵ นายภูติ คือบทกวี, *ชนชั้นใดเขียนกฎหมาย ก็แน่วไซ้เพื่อชนชั้นนั้น*, ใน หนังสือนิติศาสตร์, (2500) จัดทำโดยกลุ่มนักศึกษานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, https://www.khaosod.co.th/newspapercolumn/people/news_1472458 (accessed November 12, 2561).

ปกครองมิใช่เป็นการแสดงออกซึ่งเจตจำนงร่วม หรือเจตจำนงทั่วไปของประชาชน”
 ซึ่งล้วนถูกประทับตราแห่งชนชั้นผู้ปกครองสังคมทั้งสิ้น

อุดมการณ์เช่นนี้จึงมีปัญหาว่า กฎหมายที่เป็นเครื่องมือของรัฐควบคุมคนในสังคมจะมีบทบาทรับใช้ใครหรือมีเนื้อหาอย่างไร ในทัศนคติของ คาร์ล มาร์กซิงหลักเลียงไม่พ้นที่จะต้องพิจารณาประเด็นสำคัญ 2 ประเด็น คือ ประเด็นแรก ชนชั้นใดเป็นผู้ออกกฎหมายที่เป็นเครื่องมือของรัฐควบคุมคนในสังคม ก็ออกกฎหมายที่เป็นเครื่องมือของรัฐควบคุมคนในสังคมเพื่อชนชั้นนั้น กับประเด็นต่อมา เงื่อนไขทางเศรษฐกิจนั้นเป็นเช่นใด หรืออีกนัยหนึ่งระบบเศรษฐกิจในขณะนั้นเป็นระบบอะไร กฎหมายที่เป็นเครื่องมือของรัฐควบคุมคนในสังคมก็เป็นเช่นนั้น

1.1.3) สังคมคอมมิวนิสต์ที่สมบูรณ์ กฎหมายในฐานะที่เป็นเครื่องมือของการควบคุมสังคมจะเหือดหายและสูญสิ้นไป

สังคมคอมมิวนิสต์ที่สมบูรณ์ กฎหมายในฐานะที่เป็นเครื่องมือของการควบคุมสังคมจะเหือดหาย (Withering away) และสูญสิ้นไป ในแง่ที่คล้ายกับการให้คำมั่นสัญญาหรือการยืนยันต่อภาวะที่คล้าย “สมบูรณ์ภาพของสังคมในอุดมคติ” ของ คาร์ล มาร์กซ ในอนาคตที่โลกจะอยู่กันอย่างสันติสุข มีแต่ความเป็นภราดรภาพระหว่างมนุษย์ด้วยกันเอง มีแต่ความเสมอภาคกันอย่างแท้จริง จนไม่ต้องมีการปกครองแบ่งแยกระหว่างการเป็นผู้ปกครองและผู้อยู่ใต้ปกครอง ไม่ต้องมีรัฐในลักษณะกลไกของการข่มขู่บังคับให้คนต้องอยู่ในระเบียบและไม่มีกฎหมายที่ออกมาควบคุมสังคม จะทำให้สังคมคอมมิวนิสต์มีความสมบูรณ์ด้านกฎหมาย ในฐานะที่เป็นเครื่องมือของรัฐควบคุมคนในสังคมจะเหือดหาย (Withering away) และสูญสิ้นไป ซึ่งข้อสรุปในประเด็นนี้ ผู้เขียนเห็นว่า ในความจริงเป็นเรื่องของการคาดการณ์ในอนาคตที่มี “แนวความคิดแบบอภิปรัชญาในเชิงศาสนา” อยู่มากมีลักษณะของสังคมยูโทเปียที่เขียนโดย โทมัสมอร์¹⁶

¹⁶ จำนัญ จันทร์เรือง, “ยูโทเปีย (Utopia),” <http://prachatai.com/journal/2008/09/18284> (accessed January 28, 2557). และนราพันธ์ บรรจงแก้ว, “ลัทธิเศรษฐกิจการเมืองแบบสังคมนิยม”

1.2) วิเคราะห์แนวคิดของมาร์กซิสต์กับการมองกฎหมายที่เป็นเครื่องมือของรัฐควบคุมคนในสังคมเชิงลบ

เมื่อพิจารณาการศึกษาถึงแนวคิดของ คาร์ล มาร์ก ในช่วงแรก ๆ ของการก่อตัว (ค.ศ.1956) กลับถูกต่อต้านคัดค้านอย่างมากจากรัฐสังคมนิยมอีกแห่งหนึ่ง คือ ประเทศจีน ซึ่งยืนยันว่า นโยบายของพรรค (มิใช่เจตจำนงของคนทั่วไป) คือ **“วิญญานของกฎหมาย”** (Policy is the soul of Law) แนวคิดเกี่ยวกับกฎหมายที่เป็นเครื่องมือของรัฐควบคุมคนในสังคมของประเทศจีน ยังคงยึดติดกับข้อสรุปเดิม ๆ ของนักทฤษฎีมาร์กซิสต์ที่มองกฎหมายเป็นเพียงเครื่องมือชิ้นหนึ่งที่ไร้คุณค่าศักดิ์ศรีใด ๆ โดยมีการแซ่ซ้องสรรเสริญภาวะการไม่มีกฎหมาย (Law lessness) กันอย่างมาก แต่อย่างไรก็ตาม หลังจากเหมา เจ๋อตุง¹⁷ (ค.ศ.1893 – 1976) ได้เสียชีวิตและหมดอำนาจ กลุ่มผู้นำใหม่ได้มองบทบาทของกฎหมายที่เป็นเครื่องมือของรัฐควบคุมคนในสังคมได้รื้อฟื้นขึ้นมาในยุคสมัย เต็ง เสี่ยวผิงหันมาตระหนักถึงความจำเป็นในการสร้าง **“ระบบกฎหมายสังคมนิยมที่มีลักษณะแบบจีน”** หรือในกรณีนักทฤษฎีกฎหมายของรัสเซีย อาทิ P.I. Stucka, Eugene Pashukanis เป็นต้น กล่าวยืนยันบทบาทของกฎหมายในฐานะที่เป็นเครื่องมือปกป้องผลประโยชน์ทางชนชั้นหรือเป็นกลไก เพื่อการข่มขู่บังคับ และสร้างความแปลกแยกต่อชีวิตในสังคม¹⁸ ท่าทีและข้อสรุปเช่นนี้ต่อมาถูกเปลี่ยนแปลงพลิกผันไปในยุคสตาลิน (Stalin) ที่หันมาเน้นบทบาทของกฎหมายอย่างเข้มข้นอีกครั้งในทางการเมือง **“ในฐานะเป็นเครื่องมือเพื่อการลงโทษ หรือถอนรากถอนโคนผู้เป็นปรปักษ์ต่อการปฏิวัติกฎหมาย”** โดยเริ่มมีความเชื่อว่า ระบบกฎหมายที่เป็นเครื่องมือของรัฐควบคุมคนในสังคมเป็นสิ่งที่หนึ่ง ซึ่งอาจช่วย

นิยมยูโทเปีย Utopian socialism,” http://203.155.220.175/newweb/index.php?option=com_content&view=article&id=765:-utopiansocialism&catid=98:2013-05-21-01-48-58&Itemid=189 (accessed January 28, 2557).

¹⁷ “แนวคิดทฤษฎีการปฏิวัติของเหมาเจ๋อตุง,” https://www.baanjomayut.com/library_2/socialist_and_communist_zionist/04.html (accessed March 19, 2562).

¹⁸ จรัญ โฆษณานันท์, นิติปรัชญา, 288.

ปกป้องมิให้เกิดเหตุอันสะพรึงกลัวที่เกิดขึ้นระหว่างการปฏิวัติวัฒนธรรมได้ ตามแนวคิดของมาร์กซิสต์

เมื่อพิจารณาถึงพัฒนาการทางกฎหมายที่เป็นเครื่องมือของรัฐควบคุมคนในสังคม หรือความผันผวนของการตีความบทบาทของกฎหมายที่เป็นเครื่องมือของรัฐควบคุมคนในสังคมในค่ายสังคมนิยม ที่เริ่มจากภาพลักษณ์ของกฎหมายในเชิงลบมองทฤษฎีแนวคิดมาร์กซิสต์ ตั้งแต่กลายเป็นสังคมชาวดัตช์เสื่อมเสียพลังความชอบธรรมทางปัญญา¹⁹ และเปลี่ยนมาในเชิงบวกมากขึ้น คือ การยอมรับคุณค่าทางกฎหมายที่เป็นเครื่องมือของรัฐควบคุมคนในสังคม หรือนั่นการรักษาความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมายมากขึ้น

แต่อย่างไรก็ตาม แม้ในทางทฤษฎีจะได้มีการเปลี่ยนแปลงความคิดเกี่ยวกับคุณค่าหรือบทบาทของกฎหมายที่เป็นเครื่องมือของรัฐควบคุมคนในสังคม แต่ในทางปฏิบัติกลไกบริหารของรัฐสังคมนิยมจะผูกมัดตัวเองกับแนวคิดใน “**เชิงหลักนิติธรรมแบบสังคมนิยม**” (Socialist Legality)²⁰ เพียงใด ในประเทศสังคมนิยม เช่น ประเทศจีน ประเทศเกาหลีเหนือ ประเทศพม่า เป็นต้น กลับพบว่า มีปัญหาเนื่องจากเรื่องความเป็นเผด็จการ หรือการละเมิดสิทธิมนุษยชน ดังมีรายงานละเมิดสิทธิมนุษยชนในรัฐสังคมนิยมจากองค์การนิรโทษกรรมสากล ที่มีการเรียกร้องให้ใช้หลัก “**การปกครองแบบนิติรัฐ**” (Legal State) กับ “**การปกครองแบบนิติธรรม**” (The Rule of Law) อยู่ทุกปี

¹⁹ จรัญ โฆษณานันท์, *นิติปรัชญาแนววิพากษ์*, (กรุงเทพฯ: นิติธรรม, 2550). คำนำ/คำลงท้าย (4).

²⁰ เพื่อพิจารณาถึง “**นิติธรรมแบบสังคมนิยม**” (Socialist Legality) ได้ถูกบรรจุในรัฐธรรมนูญโซเวียต (1977) โดยเน้นการรักษาความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมาย การคุ้มครองผลประโยชน์ของสังคมและหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชน (อ้างถึงใน Chistopher Osawe, “The Four Images of Soviet Law: A Philosophical Analysis of Soviet Legal System,” *Texas International Law Journal*, 21 No 1 (1985): 10-12.

2) ทฤษฎีนิติศาสตร์เชิงสังคมวิทยา : มุมมองกฎหมายเชิงบวก

ทฤษฎีนิติศาสตร์เชิงสังคมวิทยา (Sociological Jurisprudence) เป็นแนวคิดหรือทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ที่เน้น “บทบาทความสัมพันธ์ของกฎหมายต่อสังคม” โดยพิจารณาถึงเรื่อง “บทบาทหน้าที่ (Functional) หรือการทำงานของกฎหมาย” มากกว่า “การสนใจกฎหมายที่เป็นเครื่องมือของรัฐควบคุมคนในสังคมในแง่ที่เป็นเนื้อหาสาระ ซึ่งเป็นนามธรรมลอย ๆ ” โดยเน้นไปที่การตรากฎหมายเพื่อแก้ไขปัญหาสังคมต่าง ๆ (Social legislation)²¹ เป็นกระบวนการทางปรัชญากฎหมายเน้นแนวคิด “เชิงปฏิบัตินิยม” มีจุดมุ่งหมายในการศึกษาเรื่อง “ธรรมชาติของกฎหมาย” มองปัญหาเชิงปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่อง “การทำหน้าที่ของกฎหมาย” หรือ “บทบาทของกฎหมายที่ควบคุมคนในสังคม” ว่า “ธรรมชาติของกฎหมายที่สำคัญอันหนึ่ง คือ กฎหมายเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในสังคมที่มีบทบาทในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ปัญหาความไม่เป็นธรรมในสังคม” ขึ้นมา โดยมีข้อพิจารณา ดังนี้

2.1) นิติศาสตร์เชิงสังคมวิทยากับการมองกฎหมายที่เป็นเครื่องมือของรัฐควบคุมคนในสังคมเชิงบวก

เมื่อพิจารณาศึกษาแนวคิดทฤษฎีนิติศาสตร์เชิงสังคมวิทยา จะแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มีแนวคิดโอนเอียงใกล้ชิดความคิดแบบสังคมนิยม โดยมี ลีออน ดิวกี (Leon Duguit) เป็นตัวแทนแนวคิด กับกลุ่มที่มีแนวคิดโอนเอียงมาทางอนุรักษนิยม กลุ่มนี้มี รูดอล์ฟ ฟอน เยียร์ริง (Rudolf Von Jhering) และรอสโค พาวด์ (Roscoe Pound) เป็นตัวแทนแนวคิด ดังนี้²²

²¹ จริญญา โฆษณานันท์, นิติปรัชญาแนววิพากษ์, 237.

²² รองพล เจริญพันธุ์, นิติปรัชญา, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ม.ป.ป.),

2.1.1) แนวคิดโอนเอียงใกล้ชิดความคิดแบบสังคมนิยม ลีออน

ดิวกี : หลักความสมานฉันท์ของสังคม

ลีออน ดิวกี (Leon Duguit) เป็นนักนิติศาสตร์เชิงสังคมนิยมชาวฝรั่งเศส เจ้าของ “ทฤษฎีว่าด้วยความสมานฉันท์ของสังคม” (Social Solidarity Theory) โดยภาพรวมแล้วจะเป็นแนวคิดของ ดิวกี ในมุมมองพยายามเน้นบทบาทของกฎหมายเพื่อแก้ไขปัญหาความไม่เป็นธรรมในสังคม มีอุดมการณ์ความคิดค่อนข้างจะเป็นสังคมนิยม แต่อย่างไรก็ตาม แนวคิดของ ดิวกี ก็ยังมีกลิ่นอายของกฎหมายอยู่ไม่น้อยเช่นกัน ถึงแม้ ดิวกี จะคัดค้านความคิดแบบอภิปรัชญาอย่างรุนแรงก็ตาม²³ ซึ่งหลักความสมานฉันท์ของสังคม (Principle of Social Solidarity) ถูกมองว่า เป็นเสมือนหลักในการบัญญัติกฎหมาย กล่าวคือ การเขียนกฎหมาย หรือการใช้กฎหมายที่เป็นเครื่องมือของรัฐควบคุมคนในสังคมจะต้องตั้งอยู่บนความสำนึกเน้นประโยชน์ร่วมกัน หรือมีการแลกเปลี่ยนความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มิใช่จะใช้กฎหมายหรือบัญญัติกฎหมายเพิ่มประโยชน์ต่อคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง

หลักความสมานฉันท์ของสังคม มีการเน้นความสำคัญของรัฐและความรับผิดชอบของรัฐ ซึ่งรัฐจำเป็นต้องจัดสวัสดิการให้กับสังคมและยกเลิกความแตกต่างระหว่าง กฎหมายเอกชน (Private Law)²⁴ กับกฎหมายมหาชน (Public Law)²⁵ ดิวกี

²³ จรัญ โฆษณานันท์, นิติปรัชญาแนววิพากษ์, 246.

²⁴ กฎหมายเอกชน (Private Law) หมายถึง กฎหมายที่มีความสัมพันธ์ระหว่างเอกชนกับเอกชนด้วยกัน กระทำไปเพื่อประโยชน์ส่วนตัว โดยที่ทั้งคู่มีอำนาจเท่าเทียมกัน รวมไปถึงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานของรัฐกับเอกชน เจ้าหน้าที่ของรัฐกับเอกชนที่มีอำนาจเท่าเทียมกัน (อ้างอิงใน สิทธิกร ศักดิ์แสง, หลักกฎหมายมหาชน, 12).

²⁵ กฎหมายมหาชน (Public Law) หมายถึง กฎหมายที่มีความสัมพันธ์ระหว่าง รัฐกับรัฐ รัฐกับเอกชน หน่วยงานของรัฐด้วยกัน หน่วยงานของรัฐกับเอกชน เจ้าหน้าที่ของรัฐกับเอกชน กระทำไปเพื่อประโยชน์ส่วนรวม โดยที่รัฐ หน่วยงานของรัฐ เจ้าหน้าที่ของรัฐมีอำนาจเหนือกว่าเอกชน (อ้างอิงใน สิทธิกร ศักดิ์แสง, หลักกฎหมายมหาชน, 12).

ไม่เห็นด้วยที่จะแบ่งกฎหมายที่เป็นเครื่องมือของรัฐควบคุมคนในสังคมเป็นกฎหมายเอกชนและกฎหมายมหาชน เพราะพื้นฐานความคิดของเขา คือ ทฤษฎีสमानฉันท์ของสังคม ซึ่งเห็นว่า กฎหมายที่เป็นเครื่องมือของรัฐควบคุมคนในสังคมทั้งปวงจะต้องมุ่งสมานฉันท์ ของสังคมทั้งสิ้น จึงไม่มีความจำเป็นจะต้องแบ่งแยกว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องของเอกชน หรือเรื่องนี้เป็นเรื่องของมหาชน เพราะกฎหมายที่เป็นเครื่องมือของรัฐควบคุมคนในสังคมทั้งปวง ล้วนแล้วแต่จะต้องตอบสนองเป้าหมายของสังคมทั้งสิ้น นอกจากนี้ ดิวกียังเน้นเรื่องเกี่ยวกับความสำคัญของ “หน้าที่” (Duty) มากกว่าเรื่องของ “สิทธิ” (Rights) กฎหมายในสายตาของ ดิวกี จึงเป็นเรื่อง “ระบบแห่งหน้าที่” ไม่ใช่ “ระบบแห่งสิทธิ” ซึ่งประเด็นนี้จะสะท้อนให้เห็นถึงความคิดในเชิงสังคมวิทยาอย่างชัดเจนที่ให้ความสำคัญกับเรื่องของ “หน้าที่” อย่างมาก ในขณะที่ “สิทธิธรรมชาติ” (Natural Rights) เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นมาเท่านั้นไม่มีจริง²⁶

เมื่อพิจารณาถึงแนวคิดของ ดิวกี มองหรือเน้นในเรื่องประโยชน์ของสังคมอย่างเดียว จนแทบไม่มีที่ว่างของปัจเจกชนหลงเหลืออยู่ ดังจะเห็นได้จากแนวคิดที่ปฏิเสธ เรื่อง สิทธิปัจเจกชน รวมทั้งปฏิเสธการแบ่งประเภทของกฎหมาย ปฏิเสธการมองเรื่องความแตกต่างกฎหมายเอกชนกับกฎหมายมหาชน ดังนั้น การใช้สิทธิทางแพ่ง หรือทางทรัพย์สินก็ต้องอยู่ภายใต้วัตถุประสงค์ของการปกป้องผลประโยชน์ของสังคมเท่านั้น หาใช่เป็นเรื่องส่วนตัว แนวคิดของ ดิวกี จึงมีส่วนคล้ายกับแนวคิดของทฤษฎีมาร์กซิสต์ในเรื่องของการเหยียดหยาม หรือดูถูกของกฎหมายในสังคมคอมมิวนิสต์สมบูรณ์แบบ เมื่อเกิดอรรถประโยชน์สุขของคนส่วนรวม แต่จะแตกต่างตรงที่ มาร์กซิสต์เห็นว่า ไม่ควรมีกฎหมายเป็นเครื่องมือของรัฐควบคุมคนในสังคม แต่ ดิวกี เห็นว่าควรมีกฎหมายที่เป็นเครื่องมือของรัฐควบคุมคนในสังคมเพื่อส่วนรวมประเภทเดียวกัน

²⁶ จรัญ โฆษณานันท์, นิติปรัชญาแนววิพากษ์, 245-249.

2.1.2) แนวความคิดโอนเอียงมาทางอนุรักษนิยมเสรีนิยม : เยียริงกับกฎหมายในฐานะเป็นเครื่องมือเพื่อบรรลุเป้าหมาย

รูดอร์ฟ ฟอน เยียริง (Rudolf Von Jhering) เขียนหนังสือเรื่อง “กฎหมายในฐานะเป็นเครื่องมือเพื่อบรรลุเป้าหมาย” (Law as a Means to an End) ในปี ค.ศ. 1887 งานเขียนชิ้นนี้เป็นการเน้นให้เห็นความชัดเจนถึงการมองธรรมชาติของกฎหมายในแง่เป็นเครื่องมือของรัฐเพื่อ “บรรลุเป้าหมายทางสังคม” ซึ่งเป็นเป้าหมายทางสังคมแบบ “อรรถประโยชน์เชิงสังคม” กล่าวคือ ในเรื่องประโยชน์สุขของสังคมกฎหมายจะต้องบัญญัติใช้เพื่อบังคับให้เกิดประโยชน์สุขแก่คนในสังคม ซึ่งเรียกร้องให้ “ผนึกรวมแนวความคิดทางกฎหมายเข้ากับความเป็นจริงทางสังคมและเน้นบทบาทของกฎหมายเพื่อประโยชน์ของสังคมอย่างจริงจัง” หรือเรียกว่า “วัตถุประสงค์แห่งกฎหมาย” ซึ่งวัตถุประสงค์ของกฎหมาย เป็นแกนทางความคิดสำคัญทางปรัชญาของ เยียริง วางอยู่ที่แนวความคิดเรื่อง “วัตถุประสงค์” (Purpose) ซึ่ง เยียริง อธิบายว่า วัตถุประสงค์นี้ ถ้ามองเทียบกับสิ่งอื่นไม่ว่าจะเป็นสิ่งมีชีวิตหรือไม่มีชีวิต วัตถุประสงค์นั้นเป็นเสมือนกฎเกณฑ์สากลที่อยู่เบื้องหลังการดำรงอยู่ของสิ่งต่าง ๆ วัตถุประสงค์จึงเป็นตัวกำหนดหรือตัวที่อยู่เบื้องหลังความเป็นจริงของสิ่งต่าง ๆ

เมื่อนำแนวคิดเรื่องวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายทางสังคมมาโยงกับกฎหมาย กฎหมายจึงเป็นผลผลิตของวัตถุประสงค์ เมื่อสร้างวัตถุประสงค์ขึ้นมาแล้วกฎหมายก็จะตามมา กลายเป็นเครื่องมือของรัฐควบคุมคนในสังคม เพื่อที่จะทำให้เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์นั้นได้มีโอกาสเป็นจริงขึ้นมา โดยเป้าหมายจะต้องเป็นไปเพื่ออรรถประโยชน์ของสังคม หรือเพื่อประโยชน์สุขของสังคมต่าง ๆ แต่อย่างไรก็ตาม การที่จะก้าวไปถึงจุดนั้นเราต้องยอมรับว่าในความเป็นจริง ข้อเท็จจริงของสังคมจะเป็นสังคมที่เต็มไปด้วยความขัดแย้งต้องมีกฎหมายที่เป็นเครื่องมือของรัฐเข้ามาควบคุม หรือแก้ไข ปัญหาความขัดแย้งในสังคม โดย เยียริง มองว่ามี 3 ประเภท คือ ผลประโยชน์ของปัจเจกชน

ผลประโยชน์ของรัฐและ ผลประโยชน์ของสังคม²⁷ ให้อยู่ร่วมกันได้ ไม่ให้มีการเหลื่อมล้ำ หรือมีการเอารัดเอาเปรียบมากเกินไป ซึ่งขบวนการในการสร้างความสมดุลของผลประโยชน์ที่แตกต่างกัน เป็นเรื่อง “**อรรถประโยชน์เชิงสังคม**” คือ บรรลุสิ่งที่เป็นประโยชน์ของสังคมมนุษย์ที่จะอยู่ร่วมกันได้ การที่จะทำให้ผลประโยชน์ในเชิงสังคมมีความกลมกลืนกันได้นั้น การใช้กฎหมายเป็นสิ่งที่จำเป็นและต้องรู้จักใช้ ตลอดถึงการเข้าใจถึงสิ่งที่เป็นหลักในการออกกฎหมาย เพื่อนำไปสู่การค้นพบ หรือสร้างสิ่งที่เป็นจุดสมดุลของผลประโยชน์สุขของคนในสังคมสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีอรรถประโยชน์ (Utilitarianism)²⁸

เมื่อพิจารณาศึกษาถึงบทบาทของกฎหมายที่เป็นเครื่องมือของรัฐควบคุมคนในสังคมในแง่ของการสร้างความสมดุลของผลประโยชน์ของสังคมแล้ว ทำให้เราสามารถมองแนวคิดของ เฮียริง ที่ปฏิเสธความคิดของ “**สำนักกฎหมายประวัติศาสตร์**” (Historycal Law)²⁹ ที่ว่า “**กฎหมายเกิดขึ้นโดยไม่รู้สีกตัวและเกิดขึ้นโดยปราศจากความตั้งใจ**” โดย เฮียริง ยืนยันว่า กฎหมายที่เป็นเครื่องมือของรัฐควบคุมคนในสังคม คือ การต่อสู้ในฐานะเป็นสิ่งที่เคลื่อนไหวทางประวัติศาสตร์กฎหมายไม่ใช่สิ่งที่เจริญเติบโตมาแต่ก่อน แต่กฎหมายได้เกิดขึ้นเพราะการต่อสู้ด้วยความยากลำบากท่ามกลางวิกฤติการณ์ของมนุษย์ ท่ามกลางเป้าหมายและผลประโยชน์ของคนส่วนรวม มิใช่ของปัจเจกชนคนใดคนหนึ่ง ซึ่งเป็นการโต้แย้งสำนักกฎหมายประวัติศาสตร์ นอกเหนือจากท่าที

²⁷ เรื่องเดียวกัน, 242.

²⁸ เมื่อพิจารณาศึกษาถึง “**ลัทธิอรรถประโยชน์**” เป็นเรื่องจริยธรรมที่เน้น เรื่อง “**ความสุขเป็นสำคัญ**” หลักของลัทธิอรรถประโยชน์ถือว่า ความถูกต้องทั้งหลายมิได้อยู่ที่ตัวมันเอง ความถูกต้องของการกระทำอยู่ที่ตัวผลลัพธ์ว่าผลจะสร้างความสุขหรือความทุกข์ การกระทำที่ก่อให้เกิดความสุข ก็คือความถูกต้องส่วนการกระทำที่ก่อให้เกิดความทุกข์ก็ไม่ถูกต้อง อรรถประโยชน์นั้น จึงเป็นจริยธรรมที่มองอนาคต หรือผลข้างหน้ามากกว่าจะมองที่ตัวการกระทำโดยตรง เพราะตัวการกระทำนั้นไม่ถูกหรือผิดในตัวมันเอง แต่ความถูกต้องนั้นอยู่ที่ตัวผลลัพธ์อีกทีหนึ่ง (อ้างถึงใน จริญ โฆษณานันท์, นิติปรัชญาแนววิพากษ์, (กรุงเทพฯ: นิติธรรม, 2550). 209-234.

²⁹ เรื่องเดียวกัน, 201-202.

ปฏิปักษ์ต่อสำนักกฎหมายประวัติศาสตร์³⁰ เยียร์ริง เน้นบทบาททางสังคมโดยพิจารณาถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับชีวิตและสังคมควบคู่กันไปเขาจึง “ปฏิเสธการวิเคราะห์ธรรมชาติกฎหมายในเชิงนามธรรมหรือเชิงสัจย” แบบพวกนักกฎหมายธรรมชาติด้วยเช่นกันจากการที่ เยียร์ริง เน้นความสำคัญของผลประโยชน์สังคมดังกล่าว จำเป็นที่จะต้องมีการแก้ไขกฎหมายที่เป็นเครื่องมือของรัฐควบคุมคนในสังคม เป็นกลไกที่จะต้องปรับเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลา ไม่ใช่เป็นเรื่องที่เป็นกฎธรรมชาติตายตัว จะต้องมีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงทั้งนี้เพื่อให้ผลประโยชน์ของคนในสังคมที่มีความแตกต่างกันอยู่ร่วมกันได้โดยปกติสุข

2.1.3) แนวความคิดโอนเอียงมาทางอนุรักษนิยมเสรีนิยม : รอสโค พาวด์ กับทฤษฎีวิศวกรรมสังคม

รอสโค พาวด์ (Roscoe Pound) นักนิติศาสตร์เชิงสังคมวิทยาของประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นศาสตราจารย์ทางกฎหมายแห่งมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ได้พัฒนาทฤษฎีนิติศาสตร์เชิงสังคมวิทยาของ เยียร์ริง ให้มีรายละเอียดในทางปฏิบัติและทำให้ทฤษฎีนี้แพร่หลายมากขึ้นในดินแดนต่าง ๆ พาวด์ เป็นนักวิชาการกฎหมายที่มีการอ้างถึงมากที่สุด ในศตวรรษที่ 20 เกี่ยวกับวาทะของพาวด์ คือ “กฎหมายต้องมั่นคงแต่ต้องไม่หยุดนิ่ง”³¹ คือ “ทฤษฎีวิศวกรรมสังคม” (Social Engineering Theory) ซึ่งทฤษฎีวิศวกรรมสังคมเป็นทฤษฎีที่เน้นภารกิจของนักกฎหมายในการจัดระบบผลประโยชน์ต่าง ๆ ให้สมดุลโดยกลไกทางกฎหมายที่เป็นเครื่องมือของรัฐควบคุมคนในสังคมคล้ายกับการเป็นวิศวกรรมสังคมที่มุ่งสร้างโครงสร้างสังคมใหม่อันมีประสิทธิภาพในการตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างสูงสุดโดยให้เกิดการร้าวฉานหรือสูญเสียน้อยที่สุด

³⁰ วรวิทย์ กนิษฐะเสน (ผู้แปล) “ประวัติศาสตร์วิชานิติศาสตร์เยอรมันในศตวรรษที่ 19” อ้างใน ปรีดี เกษมทรัพย์, นิติปรัชญา ภาคสอง : บทนำทางประวัติศาสตร์, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2526), 244.

³¹ เฉลิมชัย กีกเกียรติกุล, “รอสโค พาวด์ (Roscoe Pound)” <http://chalemchai-nbtc.blogspot.com/2013/roscoe-pound-27.htm?m=1> (accessed March 19, 2562).

ทฤษฎีวิิศวกรรมสังคมของ พาวด์ มีการกล่าวถึงปัญหาเกี่ยวกับเรื่องผลประโยชน์ในเรื่องของความหมาย ประเภท และรายละเอียดของผลประโยชน์ต่าง ๆ ซึ่งในประเด็นเหล่านี้ พาวด์ กล่าวว่าสิ่งที่ เยียริง ได้อธิบายไว้ โดย พาวด์ ได้อาทฤษฎีของ เยียริง มาอธิบายให้มีความละเอียดพิสดารมากขึ้น พาวด์ ได้ให้ความหมายของเรื่องผลประโยชน์ว่า “ผลประโยชน์นั้นเป็นเรื่องของข้อเรียกร้อง ความต้องการหรือความปรารถนาที่มนุษย์ต่างยืนยันเพื่อให้ได้มาอย่างแท้จริง เป็นภารกิจที่กฎหมายต้องกระทำเพื่อสิ่งเหล่านี้ เพื่อที่จะให้ผลประโยชน์ดังกล่าวปรากฏเป็นจริง” พาวด์ ได้แยกผลประโยชน์ ออกเป็น 3 ประเภท คล้ายกับ เยียริง ดังนี้³²

1) ผลประโยชน์ของปัจเจกชน (Individual interests) กล่าวถึงข้อเรียกร้อง ความต้องการความปรารถนาและความคาดหวังในการดำรงชีวิตของปัจเจกชน (Individual Life) ซึ่งเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ อันกล่าวคือ ผลประโยชน์ด้านบุคลิกภาพส่วนตัว (Interest in personality) ได้แก่ (1) ผลประโยชน์ในร่างกาย เสรีภาพแห่งเจตจำนง เกียรติยศและชื่อเสียง ความมีอิสระส่วนตัวและการเชื่อถือหรือนับถือสิ่งต่าง ๆ ความสัมพันธ์ทางครอบครัว (Domestic relation) และ (2) ผลประโยชน์ในเรื่องอันเป็นแก่นสาระสำคัญ (Interest of substance) ซึ่งรวมถึงการมีทรัพย์สินส่วนตัว (Private property) เสรีภาพในการประกอบอุตสาหกรรมหรือในการทำสัญญาการได้ประโยชน์ตามคำมั่นสัญญา เสรีภาพในการสมาคมและการจ้างแรงงานต่อเนื่อง

2) ผลประโยชน์ของมหาชน (Public interest) กล่าวถึง ข้อเรียกร้อง ความต้องการ หรือความปรารถนาที่ปัจเจกชนยึดมั่นอันเกี่ยวพันหรือเกิดจากจุดยืนในการดำรงชีวิตที่เกี่ยวกับการเมือง (Political Life) ได้แก่ (1) ผลประโยชน์ของรัฐในฐานะที่เป็นนิติบุคคลที่จะครอบครองหรือเวนคืนทรัพย์สิน และ (2) ผลประโยชน์ของรัฐในฐานะเป็นผู้พิทักษ์ปกป้องผลประโยชน์ของสังคม

³² จรัญ โฆษณานันท์, นิติปรัชญาแนววิพากษ์, 255-256.

3) ผลประโยชน์ของสังคม (Social Interest) กล่าวถึง ข้อเรียกร้อง ความต้องการ หรือความปรารถนาที่พิจารณาจากแง่ความคาดหวังในการดำรงชีวิตทางสังคม (Social Life) ได้แก่ (1) ผลประโยชน์ของสังคมในแง่ความปลอดภัยทั่วไป (2) ผลประโยชน์ของสังคมในแง่ความปลอดภัยของสถาบันทางสังคมต่าง ๆ (3) ผลประโยชน์ของสังคมในแง่ศีลธรรมทั่วไปซึ่งครอบคลุมถึงกฎหมายต่าง ๆ เช่น การควบคุมการค้าประเวณี การค้าสุรา เป็นต้น (4) ผลประโยชน์ในการสงวนรักษาทรัพย์ ทั้งในแง่ทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรมนุษย์ (5) ผลประโยชน์ของสังคมด้านความก้าวหน้า ทั่วไป โดยมีความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ ความก้าวหน้าทางการเมืองอันแสดงออกถึงการยอมรับนับถือต่อเสรีภาพในการพูด ความก้าวหน้าทางสังคมและวัฒนธรรม เป็นอาทิ

เมื่อพิจารณาศึกษาถึงผลประโยชน์ทั้ง 3 ประการในทฤษฎีของ พาวด์ จะไม่มีการจัดน้ำหนักประโยชน์ใดให้น้ำหนักมากกว่าผลประโยชน์อื่น ถึงแม้โดยหลักการเราจะมองว่า สังคมนั้นมีความสำคัญอย่างมาก แต่ในทฤษฎีวิวัฒกรรมสังคม การมองว่า ในกระบวนการออกกฎหมายหรือกระบวนการใช้กฎหมายที่เป็นเครื่องมือของรัฐควบคุมคนในสังคมจะต้องมีการนำเอาประโยชน์ต่าง ๆ เข้ามา ทั้งผลประโยชน์ของปัจเจกชน ทั้งผลประโยชน์มหาชน ผลประโยชน์ของสังคม หากมีสถานะที่ต้องมีการตรวจสอบความขัดแย้งในการจัดความสมดุลของผลประโยชน์ พาวด์ มองว่าผลประโยชน์ทั้งหลายต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่ามีน้ำหนักเป็นกลาง

ดังนั้น การมองเรื่องผลประโยชน์ด้วยวิธีการต่าง ๆ ของแนวคิดทฤษฎีวิวัฒกรรมสังคมที่กล่าวมาของ พาวด์ นับว่า เป็นหัวใจสำคัญยิ่งในทฤษฎีนิติศาสตร์เชิงสังคมวิทยา ซึ่ง พาวด์ ถือว่า เป็นก้าวอย่างใหม่ของการศึกษากฎหมายที่เป็นเครื่องมือของรัฐควบคุมคนในสังคมและเป็นเสมือนการก้าวสู่จุดสุดยอดของนิติปรัชญานับแต่อดีตกาลมา รวมทั้งเป็นการขยายบทบาทของนักนิติศาสตร์หรือนักทฤษฎีให้ลงมาสัมผัสกับโลกแห่งความเป็นจริงมากขึ้น แทนที่จะหมกมุ่นกับการถกเถียงเชิงนามธรรมในปรัชญา

กฎหมายเท่านั้น ซึ่งพาวด์ได้ประกาศยืนยันเกี่ยวกับภาระสำคัญของนักนิติศาสตร์เชิงสังคมวิทยา ไว้ 6 ประการ ดังนี้³³

1) ศึกษาถึงผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจริงของสถาบันทางกฎหมายและทฤษฎีกฎหมาย

2) ศึกษาเชิงสังคมวิทยาในเรื่องการเตรียมการนิติบัญญัติ โดยเฉพาะในเรื่องผลของการนิติบัญญัติเชิงเปรียบเทียบ

3) ศึกษาถึงเครื่องมือหรือกลไกที่จะทำให้กฎเกณฑ์ทางกฎหมายมีประสิทธิภาพโดยถือว่า **“ความมีชีวิตของกฎหมายปรากฏอยู่ที่การบังคับใช้กฎหมาย”** (The life of law is in its enforcement)

4) ศึกษาประวัติศาสตร์กฎหมายเชิงสังคมวิทยา ด้วยการตรวจพิจารณาว่าทฤษฎีกฎหมายต่าง ๆ ได้ส่งผลกระทบใดบ้างในอดีต

5) สนับสนุนให้มีการตัดสินใจคดีบุคคลอย่างมีเหตุผลและยุติธรรมซึ่งมักอ้างเรื่อง **“ความแน่นอน”** (Certainty) ขึ้นแทนที่มากขึ้น

6) พยายามทำให้การบรรลุจุดหมายของกฎหมายมีผลมากขึ้น

เมื่อพิจารณาศึกษาแนวความคิดของ พาวด์ จะพบว่า มีแนวคิดอิงรากฐานความคิดแบบปฏิฐานนิยมทางกฎหมายอย่างแนบแน่น อันบังคับให้เขาเชื่อในหลักสัมพันธนิยมตลอดจนปฏิเสธความคิดทางปรัชญาใด ๆ แต่ในระยะหลัง พาวด์เริ่มผ่อนคลายความคิด โดยหันมามองแนวคิดปรัชญากฎหมายธรรมชาติเกี่ยวกับประโยชน์ของปัจเจกชนและเกี่ยวกับความยุติธรรมในสังคม แต่อย่างไรก็ตาม วิเคราะห์ทางสังคมของพาวด์ ได้มีนักปรัชญากฎหมายให้ความเห็นในการแบ่งประเภทของผลประโยชน์ที่แตกต่างไปจาก พาวด์ คือ ศาสตราจารย์ จูเลียส สโตน (Julius Stone) แห่งประเทศออสเตรเลีย ได้แบ่งผลประโยชน์ออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ผลประโยชน์ของปัจเจกชนกับผลประโยชน์ของสังคม โดยตัดผลประโยชน์มหาชนออกไป ส่วนศาสตราจารย์จอร์จ เพตัน

³³ Roscoe Pound, *The Scope and Purpose of Sociological Jurisprudence*, (Harvard Law Review, 1912), 514-516.

(George Paton) ได้แยกผลประโยชน์ออกเป็น 2 ประเภท คือ ผลประโยชน์ของสังคม และผลประโยชน์ของส่วนตัว

ผู้เขียนมีความเห็นสอดคล้องกับศาสตราจารย์จูเลียส สโตน และศาสตราจารย์จอร์จ เพตัน ในกรณีการแบ่งผลประโยชน์ภายใต้กฎหมายที่เป็นเครื่องมือของรัฐควบคุมคนในสังคม มีเพียง 2 ประเภท คือ ประโยชน์ของรัฐ (ส่วนรวม) กับประโยชน์ของเอกชนเท่านั้น³⁴

2.2) การวิเคราะห์ทฤษฎีนิติศาสตร์เชิงสังคมวิทยากับมุมมองกฎหมายที่เป็นเครื่องมือของรัฐควบคุมคนในสังคมเชิงบวก

นักนิติศาสตร์เชิงสังคมวิทยา เป็นนักกฎหมายที่มีความมุ่งมั่นที่จะใช้หรือมุ่งมั่นที่จะผลักดันให้ “กฎหมายที่เป็นเครื่องมือของรัฐควบคุมคนในสังคมเป็นกลไกในการแก้ปัญหาสังคมอย่างจริงจัง” โดยนักกฎหมายมีหน้าที่ที่จะต้องค้นหาหรือมีหน้าที่ที่จะต้องศึกษาความเป็นจริง ตลอดจนอุปสรรคต่าง ๆ ของกฎหมายที่ปรากฏในสังคม พร้อมกันนั้นอุดมคติเกี่ยวกับเรื่องเหตุผลหรือความเป็นธรรม แนวคิดนี้จึงเป็นแนวคิดที่เน้นเรื่องความเป็นธรรมในตัวเอง ในขณะเดียวกันก็พยายามเน้นเรื่องการศึกษาความเป็นจริงกับกฎหมายที่ปรากฏอุปสรรคต่าง ๆ โดยเฉพาะแนวคิดของ เยียริงและพาวด์ ถือเป็นแนวคิดเรียกว่า “นิติศาสตร์เชิงเสรีนิยม” ก็ได้ เพราะเน้นแนวความคิดที่มองโลกในแง่บวก และมีความหวังที่จะแก้ปัญหาสังคมโดยกฎหมาย โดยเฉพาะแนวคิดของ พาวด์ ที่ถือว่าการใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือของรัฐควบคุมคนในสังคม ในการแก้ไขปัญหาสังคม เบื้องหลังความคิดของ พาวด์ ยังมีสิ่งที่เป็นคุณค่านิยมพื้นฐานแฝงอยู่ด้วย ซึ่งอาจจะเรียกว่า “หลักมูลฐานสำหรับกฎหมาย” (Jural Postulate / Postulate for Law) ซึ่งสิ่งที่เป็นหลักมูลฐานสำหรับกฎหมายที่เป็นเครื่องมือของรัฐควบคุมคนในสังคมเป็นหลักในการออกกฎหมาย เพื่อบรรลุสิ่งที่เป่าหมายในการทำวิศวกรรมสังคม ประกอบด้วยหลักสำคัญ นับแต่หลักการไม่รุกรานก้าวร้าวโดยเจตนากับบุคคลอื่น ๆ การปกป้องควบคุมผลประโยชน์ในสิ่งที่บุคคลครอบครองภายใต้ระเบียบทางเศรษฐกิจและสังคมดำรงอยู่

³⁴ จรัญ โฆษณานันท์, นิติปรัชญาแนววิพากษ์, 255-256.

การปฏิบัติต่อกันด้วยความซื่อสัตย์สุจริต การปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างระมัดระวังไม่ให้เกิดความเสียหาย และการควบคุมการกระทำที่เป็นอันตรายต่าง ๆ ซึ่งรวมไปถึงการให้แก้ไขข้อใช้ความเสียหายอันเกิดจากอันตรายดังกล่าว นอกจากหลักการที่กล่าวมาแล้ว พาวด์ ได้ขยายหลักการเพิ่มขึ้น ซึ่งมีลักษณะเป็นหลักการในเชิงสังคม หลักการในเชิงเพื่อความสะดวกภาคเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมมากขึ้น โดยนำแนวคิด “สมานฉันท์ทางสังคม” ของ ดิวกี เข้ามายึดโยงในส่วนการแทรกแซงของรัฐ ในการควบคุมทางสังคมแบบนิติศาสตร์เชิงเสรีนิยม เช่น หลักเกี่ยวกับความมั่นคงในอาชีพ การงาน ซึ่งเป็นหลักที่จะนำไปสู่การออกกฎหมายสนับสนุนให้มีการช่วยเหลือค่าครองชีพ สำหรับกรณีคนตกงาน หลักความรับผิดชอบของผู้ประกอบการอุตสาหกรรม หลักเกี่ยวกับการประกันสังคม เป็นต้น

3) ข้อพิจารณาเปรียบเทียบความคิดของมาร์กซิสต์กับนิติศาสตร์เชิงสังคมวิทยาเกี่ยวกับกฎหมายที่เป็นเครื่องมือของรัฐควบคุมคนในสังคม

นิติศาสตร์เชิงสังคมวิทยา กล่าวถึง “กฎหมายเป็นเครื่องมือของรัฐควบคุมคนในสังคมที่ออกกฎหมายมาเป็นกลไกเพื่อแก้ไขปัญหาสังคม” อยู่บนพื้นฐานแบบปฏิบัตินิยมในด้านฝ่ายนิติศาสตร์เชิงสังคมวิทยา เห็นว่าจุดมุ่งหมายในการศึกษาเรื่องธรรมชาติของกฎหมายควรจะมองปัญหาเชิงปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่องการทำหน้าที่ของกฎหมายหรือบทบาทของกฎหมายในสังคมว่า “ธรรมชาติของกฎหมายที่สำคัญอันหนึ่ง คือ กฎหมายเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในสังคมที่มีบทบาทในการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งทางสังคม” ส่วนมาร์กซิสต์ได้มอง “กฎหมายเป็นเพียงเครื่องมือในการรักษาผลประโยชน์ของผู้มีอำนาจหรือชนชั้นนายทุนหรือชนชั้นเจ้าสมบัติในสังคมเท่านั้น” ดังนั้น สังคมต้องมีการปกครองแบบคอมมิวนิสต์และในอนาคตโลกจะอยู่กันอย่างสันติสุข มีแต่ความเป็นภราดรภาพระหว่างมนุษย์ด้วยกันเอง มีแต่ความเสมอภาคกันอย่างแท้จริง จนไม่ต้องมีการปกครองแบ่งแยกระหว่างการเป็นผู้ปกครองและผู้อยู่ใต้ปกครอง ไม่ต้องมีรัฐในลักษณะกลไกของการข่มขู่บังคับให้คนต้องอยู่ในระเบียบ และไม่มีกฎหมายที่ออกมาควบคุมสังคมจะทำให้สังคมคอมมิวนิสต์มีความสมบูรณ์ กฎหมายในฐานะที่เป็นเครื่องมือของการควบคุมสังคมจะเหือดหาย (Withering away) และสูญสิ้นไป แต่อย่างไรก็ตามในปัจจุบัน

ได้นำแนวคิดของมาร์กซิสต์มาใช้แบบตรงกันข้าม คือ การนำกฎหมายที่เป็นเครื่องมือของรัฐควบคุมคนในสังคมที่หันมาเน้นบทบาทของกฎหมาย อย่างเข้มข้นอีกครั้ง ในทางการเมือง “ในฐานะเป็นเครื่องมือเพื่อการลงโทษหรือถอนรากถอนโคนผู้เป็นปรปักษ์ต่อการปฏิวัติกฎหมาย” โดยเริ่มมีความเชื่อว่า ระบบกฎหมายที่เป็นเครื่องมือของรัฐควบคุมคนในสังคมเป็นสิ่งที่อาจช่วยปกป้องมิให้เกิดเหตุอันสะพรึงกลัว ที่เกิดขึ้นระหว่างการปฏิวัติวัฒนธรรมได้ ส่วนในสังคมประชาธิปไตยบรรดานักนิติศาสตร์พยายามเสนอให้มีความสำคัญแนวคิดที่มี “มุมมองกฎหมายในเชิงบวก” กฎหมายเป็นเครื่องมือของรัฐควบคุมคนในสังคมเป็นกลไก เพื่อการแก้ไขปัญหาสังคม และเพื่อใช้กฎหมายที่เป็นเครื่องมือของรัฐควบคุมคนในสังคม เพื่อการระงับความไม่เป็นธรรมในสังคม ถือเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุด และได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศ ด้วยการสร้างกฎหมายในฐานะเป็นเครื่องมือของรัฐควบคุมคนในสังคม อันเป็นเรื่องคุณธรรม ความดีงามที่จำเป็นต่อการมีชีวิตอยู่อย่างดีงามสมกับความเป็นมนุษย์³⁵

การนำแนวคิดกฎหมายที่เป็นเครื่องมือของรัฐควบคุมคนในสังคม : มุมมองสังคมไทยปัจจุบัน

ประเทศไทยมีการปกครองโดยระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขก็ยังคงพบว่ามีปัญหาเนื่องจากเรื่องความเป็นเผด็จการหรือการละเมิดสิทธิมนุษยชนภายใต้แนวคิดมาร์กซิสต์เชิงบวกจะเห็นได้จาก มาตรา 44 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 และได้ถูกรับรองไว้ใน มาตรา 265 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ฉบับปัจจุบัน

มุมมองของผู้เขียนเห็นว่า กฎหมายที่เป็นเครื่องมือของรัฐควบคุมคนในสังคมไทย ได้นำแนวคิดนิติศาสตร์เชิงสังคมวิทยาในบทบาทของกฎหมาย เพื่อการสร้างความสมดุล ซึ่งผลประโยชน์ต่าง ๆ มิให้เกิดมีการเอารัดเอาเปรียบกันในหมู่สมาชิก

³⁵ Andrew Altman, *Critical Legal Studied: Aliberal Critique*, (Princeton University, 1993), 23.

ของสังคม แนวคิดพื้นฐานของระบบรัฐสังคมหรือรัฐที่เน้นความรับผิดชอบของรัฐบาลในการจัดสวัสดิการต่าง ๆ สร้างแนวความคิดที่ส่งเสริมให้ระบบกฎหมายเน้นประโยชน์ของประชาชนส่วนใหญ่ เป็นการเน้นบทบาทของกฎหมายในการควบคุมสังคมประการสำคัญ คือ เป็นฐานความคิดหลักกฎหมายที่ผลักดันให้มีการตรากฎหมายใหม่ ๆ ที่มุ่งควบคุมระเบียบของสังคมให้เกิดความสมดุล ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม แต่ในทางปฏิบัติกลับใช้หลักการแนวคิดมาร์กซิสต์ เจียงวู คือ การยอมรับคุณค่าทางกฎหมายที่เป็นเครื่องมือของรัฐควบคุมคนในสังคมหรือเน้นการรักษาความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมาย **“เชิงหลักนิติธรรมแบบสังคมนิยม”** (Socialist Legality) เป็นทฤษฎีที่แสดงออกถึงแนวคิดของคนที่ออกกฎหมายมาเพื่อผลประโยชน์ และปกป้องผลประโยชน์ของพวกที่มีอำนาจปกครองที่ว่า **“กฎหมายเป็นเครื่องมือที่ออกกฎหมายมาเพื่อชนชั้นสูงที่มีอำนาจออกกฎหมาย”** เป็นแนวคิดที่เป็นมุมมองเชิงลบพัฒนาการทางกฎหมาย ที่เป็นเครื่องมือของรัฐควบคุมคนในสังคมหรือความผันผวนของการตีความบทบาทของกฎหมาย ที่เป็นเครื่องมือของรัฐควบคุมคนในสังคมไทย

บทส่งท้าย

ประเทศไทยภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้แสดงออกถึงแนวคิดของคนที่ออกกฎหมายมา เพื่อผลประโยชน์และปกป้องผลประโยชน์ของพวกที่มีอำนาจปกครองที่ว่า **“กฎหมายเป็นเครื่องมือที่ออกกฎหมายมาเพื่อชนชั้นสูงที่มีอำนาจออกกฎหมาย”** เป็นแนวคิดที่เป็นมุมมองเชิงลบพัฒนาการทางกฎหมาย ที่เป็นเครื่องมือของรัฐควบคุมคนในสังคม หรือความผันผวนของการตีความบทบาทของกฎหมายที่เป็นเครื่องมือของรัฐควบคุมคนในสังคม คือ การยอมรับคุณค่าทางกฎหมายที่เป็นเครื่องมือของรัฐควบคุมคนในสังคม หรือเน้นการรักษาความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมายมากขึ้น และได้รับแนวคิดนิติศาสตร์เชิงสังคมวิทยา (Sociological Jurisprudence) เป็นแนวคิดหรือทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ ที่เน้นบทบาทความสัมพันธ์ของกฎหมายต่อสังคม โดยพิจารณาถึงเรื่องบทบาทหน้าที่ (Functional) หรือการทำงานของกฎหมาย มากกว่า

การสนใจกฎหมายที่เป็นเครื่องมือของรัฐควบคุมคนในสังคม ในแง่ที่เป็นเนื้อหาสาระ ซึ่งเป็นนามธรรมลอย ๆ (Look move for the working of law than for its abstract) โดยเน้นไปที่การตรากฎหมาย เพื่อแก้ไขปัญหาสังคมต่าง ๆ (Social legislation) ที่มีความมุ่งมั่นที่จะใช้ หรือมุ่งมั่นที่จะผลักดันให้กฎหมายเป็นเครื่องมือของรัฐควบคุมคนในสังคม เป็นกลไกในการแก้ปัญหาสังคมในเชิงบวก โดยนักกฎหมายมีหน้าที่ที่จะต้องค้นหา หรือมีหน้าที่ที่จะต้องศึกษาความเป็นจริง ตลอดจนอุปสรรคต่าง ๆ ของกฎหมายที่ปรากฏในสังคม พร้อมกันกับอุดมคติเกี่ยวกับเรื่องเหตุผลหรือความเป็นธรรม

ผู้เขียนเห็นว่า เพื่อเป็นประโยชน์ต่อสังคมไทยในอนาคต เราควรเน้นเอาแนวคิดในเรื่องความเป็นธรรมในตัวเอง หมายถึง ความเป็นธรรมภายใต้จิตสำนึก ในขณะเดียวกัน ก็พยายามเน้น เรื่องการต้องศึกษาความเป็นจริงกับกฎหมายที่ปรากฏอุปสรรคต่าง ๆ โดยเฉพาะแนวคิดของ เฮยริงและพาวด์ ถือเป็นแนวคิดเรียกว่า “นิติศาสตร์เชิงเสรีนิยม” ก็ได้ เพราะเน้นแนวความคิดของที่ยังมองโลกในแง่บวก และมีความหวังที่จะแก้ปัญหาสังคมโดยกฎหมาย โดยเฉพาะแนวคิดของ พาวด์ ที่ถือว่าการใช้กฎหมายที่เป็นเครื่องมือของรัฐควบคุมคนในสังคม ในการแก้ไขปัญหาสังคมเพื่อการระงับความไม่เป็นธรรมในสังคมถือเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุด และได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศในการสร้างกฎหมายในฐานะเป็นเครื่องมือของรัฐควบคุมคนในสังคม อันเกี่ยวกับเรื่องคุณธรรม ความดีงามที่จำเป็นต่อการมีชีวิตอยู่อย่างดีงามสมกับความเป็นมนุษย์ โดยจะเห็นได้จากในอดีตภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

เอกสารอ้างอิง

กาญจนา แก้วเทพ. “พัฒนาความคิดมาร์กซิสต์ในศตวรรษที่ 20: สำนักแฟรงเฟิร์ต.”

วารสารเศรษฐกิจการเมือง 4, ฉ.1 (กันยายน 2527).

จรัญ โฆษณานันท์. นิติปรัชญา. พิมพ์ครั้งที่ 16. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2550.

_____. สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดน. กรุงเทพฯ: นิติธรรม, 2554.

- _____. *นิติปรัชญาแนววิพากษ์*. กรุงเทพฯ: นิติธรรม, 2550.
- จุลกิจ รัตนมาศทิพย์. *ฎีกามหาชน เล่ม 1 วาทกรรมว่าด้วยสังคม กฎหมายและความยุติธรรมในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: หลอม แอนด์ เล้ง พับลิชชิง, 2551.
- เฉลิมชัย กีกเกียรติกุล. “โรสโค พาวด์ (Roscoe Pound),” <http://chalermchai-nbtc.blogspot.com/2013/roscoe-pound27.htm#m=1> (accessed March 19, 2562).
- ชำนาญ จันทรเรือง. “ยูโทเปีย (Utopia).” <http://prachatai.com/journal/2008/09/18284> (accessed January 28, 2557).
- นราพันธ์ บรรจงแก้ว. “ลัทธิเศรษฐกิจการเมืองแบบสังคมนิยมยูโทเปีย Utopian socialism.” http://203.155.220.175/newweb/index.php?option=com_content&view=article&id=765:-utopiansocialism&catid=98:2013-05-21-01-48-58&Itemid=189 (accessed January 28, 2557).
- นายฤดี คือบทกวี. *ชนชั้นใดเขียนกฎหมาย ก็แน่ไซ้เพื่อชั้นนั้น*. ใน หนังสือนิติศาสตร์ (2500) จัดทำโดยกลุ่มนักศึกษานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. https://www.kaosod.co.th/newspapercolumn/people/news_1472458 (accessed November 12, 2561).
- “แนวคิดทฤษฎีการปฏิวัติของเหมาเจ๋อตุง.” https://www.baanjommyut.com/library_2/socialist_and_communist_zionist/04.html (accessed March 19, 2562).
- โกคิน พลกุล. *เอกสารประกอบการสอนวิชาหลักกฎหมายมหาชน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2528.
- รองพล เจริญพันธุ์. *นิติปรัชญา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ม.ป.ป.
- วรวิทย์ กนิษฐะเสน (ผู้แปล) “ประวัติศาสตร์วิชานิติศาสตร์เยอรมันในศตวรรษที่ 19” อ้างใน ปรีดี เกษมทรัพย์. *นิติปรัชญา ภาคสอง : บทนำทางประวัติศาสตร์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2526.

สถาบันวิทยาศาสตร์สังคม. *ชุมชนปัญญาของ ปรีดี พนมยงค์*. นนทบุรี: สถาบันวิทยาศาสตร์สังคม, 2544.

สิทธิกร ศักดิ์แสง. *หลักกฎหมายมหาชน*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: นิติธรรม, 2557.

Andrew Altman. *Critical Legal Studied: Aliberal Critique*. (Princeton University, 1993).

Chistopher Osawe. "The Four Images of Soviet Law: A Philosophical Analsis of Soviet Legal System." *Taxas International Law Journal*, 21 No 1 (1985).

George Novack. *Polemics in Marxist Philosophy*. New York: Monard Press.

Roscoe Pound. *The Scope and Purpose of Sociological Jurisprudence*. Harvard Law Review, 1912.

Reference

Andrew Altman. *Critical Legal Studied: Aliberal Critique*. Princeton University, 1993.

Chalearmchai Kokkietikul. "Roscoe Pound" <http://chalermchai-nbtc.blogspot.com/2013/roscoe-pound27.htm>m=1 (accessed March 19, 2562).

Chamnan Janrueng. "Utopia" <http://prachatai.com/journal/2008/09/18284> (accessed January 28, 2557).

Jaran Kosananan. *Legal Philosophy*. 16th Edition. Bangkok: Ramkhamheang University publisher, 2007.

_____. *Critical Legal Philosophies*. Bangkok: Nititham, 2011.

_____. *Human rights without frontier*. Bangkok: Nititham, 2011.

- Julakij Rattanamastip. Public Petitions Volume1 The discourse on society Laws and Justices in Thailand. (Bangkok: Lor and Leng Publishing Co.,Ltd., 2008).
- Karnjana Kaewthep “Marxism thought in 20th century: Frankfurt School” Economic and Politics Magazine Vol.1 (September 1984).
- Nay Bhuti is a Poem. The class who wrote the Laws certainly for their own sake. Jurisprudence Book (1957) by Law Student of Thammasat University. https://www.khaosod.co.th/newspapercolumn/people/news_1472458 (accessed November 12, 2561).
- Narapan Banjongkaew. "Socialism, utopian political economy Utopian socialism." [http://203.155.220.175/newweb/index.php?option=com_content&view=article&id=765: utopiansocialism&catid=98:2013-05-21-01-48-58&Itemid=189](http://203.155.220.175/newweb/index.php?option=com_content&view=article&id=765:utopiansocialism&catid=98:2013-05-21-01-48-58&Itemid=189) (accessed January 28, 2557).
- Pokin Palakul. Public Law Teaching Document. (Bangkok: Ramkhamheang University publisher, 1965).
- Rongpon Jaroenpan. Philosophy of Law. (Bangkok: Thammasat University publisher, n.d.).
- Sittikorn Saksang. Public Law. 2nd Edition. (Bangkok: Nititham, 2014).
- Social Science Institutes. Khumpanya of Pridi Panomyong (Nonthaburi: Social Science Institutes, 1991).
- “The Revolution Theory of Mao Tse-Tung ” https://www.baanjomyut.com/library_2/socialist_and_communist_zionist/04.html (accessed March 19, 2562).

Warawit Kanithasen (Translator) “German Historical of Jurisprudence in 19th Century” Pridi Kasemsap. Philosophy of Law Part 2: Historical introduction (Bangkok: Thammasat University publisher, 1983).